

SAT-2.201-01-NC-03

ESSENCE AND GOALS OF MENTAL HEALTH PSYCHOSOCIAL REHABILITATION

Nikolina Angelova, Temenujka Mateva, Militsa Ivanova, Eleonora Petrova

СЪЩНОСТ И ЦЕЛИ НА ПСИХИАТРИЧНАТА ПСИХОСОЦИАЛНА РЕХАБИЛИТАЦИЯ

Николина Ангелова, Теменужка Матева, Милица Иванова, Елеонора Петрова

Abstract: *Psychosocial rehabilitation is an important and inseparable part of mental health services and is involved in various levels and sectors in providing psychiatric care. Elements of rehabilitation approach are present since ancient times. Psychosocial rehabilitation, which completes medical treatment is focused on psychological and psychosocial intervention. Its goal is to improve social competence by developing social skills, coping strategies and activity-functioning and to reduce the discrimination and stigma. It aims at improving the optimal level of functioning of individuals and whole societies, as well as minimizing disability and activity-related problems, highlighting personal choice for successful community living. Psychosocial rehabilitation is most effective when it is based in the community and with the participation of individuals themselves, their families and the community to which they belong. Mental health care suffered tremendous changes. Activities which are connected with the psychosocial rehabilitation vary according to the needs of patients and their desires. The integrated approach has several advantages, as it directly affects all aspects of life of patients and their surroundings. This allows the use of stored sides of the patient's personality and on this basis to create a high level of motivation for positive change and responsibility for their own behavior. Psychosocial rehabilitation begins with the first contact of the patient with the medical care and continues until the recovery and return of his social and professional status.*

Key words: *psychosocial rehabilitation, person with mental disorders, mental health, integrated approach*

JEL Codes: I1, J7, Z1

ВЪВЕДЕНИЕ

Психичните заболявания оказват сериозно влияние върху социалното функциониране и качеството на живот на психиатричните пациенти. Поради това тези въпроси са едни от най-актуалните и активно разработвани при оказване на съвременна психиатрична помощ. Психосоциалната рехабилитация представлява процес на улесняване на възможностите за лица с различна степен на психично разстройство да постигнат оптимално ниво на функциониране в общността. Според СЗО „Психосоциалната рехабилитация – е процес, който дава възможност на хората с отслабено здраве или съответно на състоянието на психичното здраве инвалидност в резултат на психически разстройства да достигнат своето оптимално развитие и независимо функциониране в обществото.“ Психосоциалната рехабилитация има за цел да осигури оптимално ниво на функциониране на отделни лица и цели общества, както и свеждане до минимум на уврежданията и инвалидността, подчертавайки личностния избор за успешен живот в общността. Това включва както подобряване компетенциите на индивида, така и промени в средата с цел постигане възможно най-високо качество на живот за лица, преживявали психично страдание или вече са с определено ниво на увреждане поради умствена изостаналост или трайно увреждане.[3]

ИЗЛОЖЕНИЕ

Психосоциалната рехабилитация е важна и неразделна част от психично-здравното обслужване и бива включвана в различни нива и сектори. Психосоциалната рехабилитация допълва медикаментозно лечение е насочена към психологическа и психосоциална интервенция. Целта и е да подобри социалната компетентност чрез развиване на социалните умения, стратегии за справяне и дейностно функциониране, както и да ограничи дискриминацията и стигмата. Насочена е към подобряване на оптималното ниво на функциониране на отделни лица и цели общества, както и свеждане до минимум на уврежданията и дейностните проблеми, подчертавайки личностния избор за успешен живот в общността.

Психосоциалната рехабилитация е най-ефективна, когато е базирана в общността и е с участието на самите индивиди, техните близки и общността, към която те принадлежат.

Грижата за психичното здраве претърпява огромни промени, като в историята на рехабилитацията на психичноболните можем да видим редица важни моменти, които играят съществена роля и в нейното развитие. Елементи на рехабилитационния подход, присъстват още от древни времена. През Средновековието се е провеждала трудовата рехабилитация на психично болни като това е ставало в някои храмове, първоначално в арабския свят, а оттам и се насочва към Испания и се работи по-конкретно към възстановителния потенциал и подхода, използван спрямо боледуващите. Психосоциалната рехабилитация преминава през няколко етапа на развитие, които можем да ги обособим като ера на моралната терапия, въвеждане на трудова (професионална) рехабилитация и развитие на извънболнична психиатрия. Модерните психично-здравни услуги, предоставят широка гама от услуги в общността и се фокусират върху личностните нужди и са съобразени с индивидуалната специфика. [2]

Целите на рехабилитацията са насочени към подпомогне на хората с психични разстройства да постигнат оптимално функциониране в общността и в същото време да се предостави практическа подкрепа за лечение на заболяването/симптомите. Дейностите по психосоциална рехабилитация се променят в зависимост от потребностите на пациентите и техните желания. Комплексният подход има множество предимства, тъй като засяга пряко всички аспекти от живота на пациентите и тяхното бкръжение. Това позволява използването на съхранените, силни страни от личността на пациента и на тази основа да се създаде високо ниво на мотивация за положителна промяна и отговорност за собственото поведение. Психосоциалната рехабилитация започва още с първия контакт на пациента с медицинските професионалисти и продължава до възстановяването на неговия социален и професионален статус.

Психосоциалната рехабилитация е процес, който улеснява лица с различна степен на инвалидност в резултат на психично разстройство да постигнат оптимално ниво на функциониране в общността. Тя има за цел да осигури оптимално ниво на социално функциониране и да подобри качеството на живот на лицата с психични заболявания, както и да сведе до минимум на уврежданията и инвалидността им. Следователно психосоциалната рехабилитация при психични заболявания е насочена към възстановяване на физическото и психично здраве, формиране на идентичност и удовлетворяване на социалните потребности, в т.ч. изграждане на общности, които създават условия за приобщаване на всички хора, а не само на способността на отделния индивид за по-добро приспособяване към общността. Формират се и се развиват възприятията и познавателните потребности и възможности. [1]

Съвременните подходи за психосоциална рехабилитация наред с комплексното лечение, включват развитие и на следните психосоциални интервенции:

- ✓ образователни програми по психиатрия за пациенти;
- ✓ образователни програми по психиатрия за роднини на пациентите;
- ✓ тренинги за изработване на навици за справяне с дейностите в ежедневието – обучение за приготвяне на храна, посещение на магазин, съставяне на семеен бюджет, водене на домакинство, ползване на транспорт и др.;
- ✓ тренинги за развитие на социални навици – социално приемливо поведение, общуване, решение на ежедневни проблеми и др.;
- ✓ тренинги за развитие на навици за управление на психическото състояние;
- ✓ когнитивно-поведенческа терапия, насочена за подобряване на памет, внимание, реч, поведение;
- ✓ семейна терапия и други видове индивидуална и/или групов психотерапия.

Дейностите по психосоциална рехабилитация се променят в зависимост от потребностите на пациентите, местата където се провеждат (психиатрични служби или общност), а също и от културните и социално-икономическите условия.[4]

Програмата за комплексна психосоциална терапия и рехабилитация се основава на принципите за работа в екип и за воденето на случай (casemanagement). Качествено провежданата психосоциална рехабилитация предполага работа в мултидисциплинарен екип. В екипа задължително са включени психиатър, психолог или психотерапевт, социален работник, ерготерапевт и психиатрична сестра. Работата в екип позволява да бъде направена мултифокална диагностика на съществуващите проблеми и разстройства при всеки един пациент, но също така да бъдат преценени и силните му страни, да се изготви цялостен план за лечението и програма за оказване на помощ. Работата в екип помага за осъществяването на биопсихосоциалния подход при оказването на помощ на психично болни лица. Когато се правят опити да се намалят разходите чрез изключване на една или друга професионална група, качеството и всеобхватността на грижите и резултатите се влошават. Повишава се и рискът от burn-out на останалите членове на екипа. Те трябва да поемат повече функционални роли, за които не са напълно подготвени. [4]

Комплексният подход има предимства, тъй като засяга пряко всички аспекти от живота на пациентите и тяхното обкръжение. Това позволява използването на съхранените страни от личността на пациента и на тази основа да се създаде високо ниво на мотивация за положителна промяна и отговорност за собственото си поведение. Психосоциалната рехабилитация започва с първия контакт на пациента с медицинско обслужване и продължава до възстановяването на неговия социален и професионален статус.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Можем да кажем, че програмите за психосоциална рехабилитация на хора с психични разстройства нямат добри позиции в България. Животът на психично болния е „усложнен“ от една страна от борбата с болестта и нейните симптоми и от друга страна от икономическата ситуация в страната, и това затруднява неговата социална интеграция. Предлаганите от обществото възможности за социална реализация са недостатъчни поради стигмата и предразсъдъците срещу психичната

болест. Това прави пациентите дългосрочно зависими от различни здравни и социални служби и от техните близки и роднини. В този омагьосан кръг от обществени нагласи, предразсъдъци и липса на мрежа от програми, които да работят за извънболничната рехабилитация на психично болния, се намесва психосоциалната рехабилитация, която да деинституционализира психично болните хора, и да им даде възможност да се интегрират и адаптират в общността. В България едва през 2012 година в нормативните документи на Министерство на здравеопазването се обръща сериозно внимание на психосоциалната рехабилитация и се въвеждат стандарти за работа.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Creek, Jennifer, Occupational therapy and mental health, 2008.
- [2] National health services and community care act, Health and Social Care, Mark Walsh et al., Collins, 2006
- [3] www.who.int
- [4] http://www.euro.who.int/data/assets/pdf_file/0019/74710/E82976.pdf

За контакти:

Доц. д-р Николина Ангелова д.м. специалист по психиатрия, Катедра “Здравни грижи”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 0888747347, e-mail: ninars@mail.bg,

Д-р Теменужка Матева специалист по психиатрия, Управител, Център за психично здраве ЕООД, тел. 0878435010, e-mail: odpzs_rs@mail.bg,

Милица Иванова, Катедра „Обществено здраве и социални дейности”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 0889565938, e-mail: mpivanova@uni-ruse.bg,

Елеонора Петрова Център за психично здраве ЕООД, тел. 0888790200, e-mail: odpzs_rs@mail.bg

Докладът е рецензиран.